**Szöszös timsó*: alumen plumosum; feder-alaun. (*Torkos*, 14. lap.) A mai „federweisz".

**Szurok-gyanta*: asphaltum, földi szurok. Végy tormentillát, farkas almát, szurok gyantát. (Ts. M.—K. J. 38.) Szurok gyantát, két lotot (u. o. 41.).

**Szú-liszt*: sporae lycopodii, boszorkányliszt (v. ö. Karl). Jó azon végre szú-liszttel-is hinteni. (PP. Pax 302.)

**Szürke büdöskő, szürke kénkő*: a tisztátalan nyers kén; sulfur nativum griseum. Végy 3 lot szürke büdös követ. (Ts. M.—K. I. 75. lap.) Végy 2 lot szürke kénkövet (u. o. 77.). Továbbá u. o. 76., 78., 79. l.

**Szürke flastrom*: emplastrum griseum (PP. Pax 314.).

**Szűz Mária teje*: Szűz Mária tenyere, fejér hátú tövis. (Csapó 38.) Mai neve: szamárbogács; Onopordon acanthium L.

**Szűz Mária tenyere*: lásd Sz. M. teje.

**Tajték-kő*: lapis pumicis; bimsen-stein. (*Torkos*, 14. lap.)

**Takács-vakaró*, bogánts-vakaró: héjjakút; dipsacus fullonum. (Csapó 35.)

**Tálmosó-fű*: equisetum, zsúrló. Tálmosó füvet, temondád-füvet... öszvevagdalván... rakjad egy satskóba. (PP. Pax 153.)

Tapló: Artemisia vulgaris L. Lásd: Szent János füve.

**Tárkony-gyökér*. Lásd: Imely-gyökér.

**Táskafű*: capsella bursa pastoris, pásztortáska, täschelkraut. (Ts. M.) Ts. M. német kiadásában is: teschelkraut. (Sz. K.)

(Folytatjuk.) Kossa Gyula.

RÉGI DOLGOK ÚJ KIADÁSBAN.

II. Személy- es helynevekből lett közszók.

(Folytatás.)

20. Gönczöl.

A XVI. sz. végén *könczöl*nek is írják. A *Könczöl* családnév és a *Gönczölfalva*, *Gönczölhida* és *Gönczöl-Karcsa* helységnevek arra utalnak, hogy a *könczöl*, *gönczöl* valamikor keresztnév lehetett. A németben csakugyan van is ilyen hangzású keresztnév, t. i. a *Konrád* népies változata: *Künzel* vagy *Günzel*. Ez okból előbb Jankovich Miklós, utóbb Szarvas Gábor azt következtette, hogy a magyar *gönczöl* nem egyéb, mint a német *Künzel* képmása. E magyarázatnak azonban két nagy bökkenője van, t. i. nincs rá adat, hogy a magyar a Konrádot valamikor *Könczöl*nek, s arra sincs adat, hogy a német a *Gönczöl szekerét* valamikor *Künzelswagen*nak nevezte volna. Ennélfogva e származtatás mindenesetre kétséges.

21. Guillotine.

Guillotin József Ignácz (szül. 1738—†1814) orvos 1791-ben a franczia nemzetgyűlésnek az emberek kivégzésére egy nyakvágó gépet ajánlott, a melyet el is fogadtak s 1792 közepén alkalmaztak

először. Francziaországban s Németország némely részeiben, *Guillotine* néven, ma is dolgoztatják. Kreskay Imre 1809-ben igen találóan *nyaktilónak* nevezte el.

22. Kaján.

A XVII. században *Cainnak*, *Kainnak*, *kajonnak* írják. MA. pedig a *kaján* szót így értelmezi 1621-ben „invidus ut Cain"; PPB. pedig: „neidisch, missgünstig wie Cain".

23. Katiczáskodik

am. „konyhán nyalakodik, asszonyi dolgokba avatkozik". A *Katalin* beczéző formájából, *Katiczá*ból alkotva. Másképp: *katuskodik* és még: *katuska ember* is.

24. Lloyd.

A XVII. sz. vége felé a spanyol nevű Edward *Lloyd* Londonban a Cityben egy nagy kávéházat nyitott, melyet tulajdonosáról *Lloyd's Coffee House*nak neveztek. Itt gyűltek össze Londonnak üzlet-emberei, s e kávéház lett a tengeri hajók biztosítására alakult angol társaság középpontja. Utóbb a londoni *Lloyd-társaság* mintájára Triestben, Brémában s több más helyen is alakultak hajós társaságok, melyek ugyancsak a *Lloyd* nevet vették föl. Újabb időkben sok olyan kereskedelmi testület is (pl. a pesti), melyeknek már semmi közük a tengeri hajózáshoz, *Lloyd*nak nevezi magát.

25. Lynchelés.

Ejtsd: *lincselés*. E szó kétségkívül egy *Lynch* nevű északamerikaitól veszi eredetét. Némelyek a XVII. sz. végén északi Karolinában élt *John Lynch*től származtatják, a kit polgártársai korlátlan büntető hatalommal ruháztak fel azon gonosztevőkkel szemben, kik az ültetvényeket pusztították. Mások ellenben *Charles Lynch*re vezetik vissza, a ki 1780 körül Virginiában békebíró volt. Az Egyesült-Államokban a néptömeg önbíráskodását ma is *Lynch-törvény*nek, s a bűnösnek rögtöni erőszakos kivégzését *lynching*nek nevezik. Innen a magyar: *lynchelés*.

26. Magyarán, magyaráz.

Nem közvetlenül a *magyar* melléknévből, hanem ennek a 3-ik személy ragjával megtoldott alakjából származnak. Ilyen képzésűek az *átalján* vagy *általán*, *hamarján*, *igazán*, *korán*, *könnyedén*, *nagyján*, *zöldjén* (eteti a takarmányt) határozók és a *koráz*, *sorjáz*, *nagyjáz*, *tolláz* (MTsz.) igék. Régente *hida* (Bánhida, Moriczhida) ma *hidja*; régente *taga* (Az ó taga az kerestfan fúg vala stb.): ma tagja. Régente *magyara* (vö. agyara) ma: *magyarja*.

27. Majolika.

Nevét *Majorka* szigetéről kapta, a melyet a régibb olaszban *Majoricá*nak vagy *Majolicá*nak neveztek, valamint a *fayence Faenza* olasz városról, honnan e finom agyagárú Francziaországba jutva, mai francziásított nevén lett világszerte ismeretes.

28. Makadám.

John Loudon Mac Adam skót mérnök (1756— † 1836) 1819/20-ban megjelent két munkájában nevezetes újításokat javasolt a közutak építését illetőleg. Az ő javaslata szerint épített utakat nevezzük *makadám*nak s magát a készítés módját *makadámozás*nak.

29. Megjakabol.

Ma már kihalt ez az ige, de a régi magyar nyelv jól ismerte, „megcsal, rászed“ jelentésben. „Jákob — mondja Geleji Katona István a XVII. sz. közepén — az első szülöttséget Esautól némű-némű szent ravasságval elvövé, *megjakablá* mesterségesen a bátyját, a honnan vötték a magyarok is a *megjakablást.*“

30. Panama.

1881-ben egy franczia részvénytársaság a Panama-földszoroson át egy mesterséges vizi útat kezdett építeni, a végből, hogy a Nagy-oczeánt az Atlanti-oczeánnal összekössék. Az építés nehézségei miatt a Társaság, mely 1888-ig már 1400 millió frankot beleölt a vállalatba s az egész munkának egy harmadával sem volt még kész, a tönk szélére jutott s hogy ezt elpalástolja, 600 millió franknyi új sorsjegy-kölcsönt bocsátott ki. Hogy pedig e műveletre engedélyt kapjon, számos képviselőt megvesztegetett, mire aztán a képviselőház az engedélyt meg is adta. A megvásárlott hírlapok reklámczikkei szintén megtették a hatásukat s az új sorsjegyek elkeltek. De azért a társaságnak 1889-ben mégis csődöt kellett mondani. A képviselőházban 1890-ben leleplezték az elkövetett sikkasztásokat és megvesztegetéseket, melyekben több képviselőnek és volt miniszternek is része volt. Azóta nevezik az effajta piszkos ügyeket röviden *panamá*nak. A magyarban s csakis a magyarban már ige is sarjadzott belőle t. i. *panamázni.*

31. Pecsovics.

A mult század negyvenes évei elején Tolnában az ellenzék erős harczot vívott az aulikus kormánypártiakkal. Ez utóbbiak korteseit gr. Festetics Rudolf tiszttartója — kinek Pecsovics volt a családi neve — szokta traktálgatni; míg az ellenzéki uraknak

Kubinszky nevű borbély műhelyében volt a találkozójok. Ezeket *kubinszki*aknak, amazokat *pecsovics*oknak csúfolták. Később azután minden sárga-fekete érzelműnek pecsovics lett a neve.

32. **Tallér.**

Ezüst pénznem, melynek értéke eredetileg a régi német aranyforintnak felelt meg, s ez okból „guldengroschen“ nevet viselt. Ilyen „guldengroschen“-eket először (1484-ben) Hallban, Tyrolban vertek. A XVI. század elején Joachimsthal csehországi bányavárosban vertek ilyen pénzeket, s ezeket „Joachimsthaler Gulden-groschen“-nek, vagy röviden Joachimsthalernek, utóbb pedig egyszerűen *thaler*nek nevezték. Ebből lett aztán a magyar *tallér* s az angol-amerikai *dollár*, a svéd-dán *ricksdaler*.

33. **Tattersall.**

Lovak gondozására és eladására 1777-ben valami *Tattersall* nevű trainer Londonban egy intézetet létesitett, a mely az angol sportvilágnak csakhamar kedves gyülekező helye lett s a mely mintául szolgált az európaszerte támadt efféle intézetek számára.

34. **Viganó.**

Erdélyben *vigán* és *vigána* is. Magy.-Ném. szótáraink szerint am. „Weiberrock“; CzF. így magyarázza: „Női hosszú felső ruha, melynek dereka és alja egy végben van kiszabva és összevarrva. Különbözik tőle a szoknya, mely a csípőtől kezdve nyúlik lefelé“. Többfelé az országban ma már női karton kabátot, réklit is jelent. Némelyek *Wigan* angol várostól, mely számos gyapotgyáráról és gyártmányáról nevezetes, származtatják, mint a hogyan a *barézsruha Barège* franczia várostól vette a nevét. A többség azonban *Vigano* Mari olasz tánczosné nevéből származtatja. A kérdés még nincs véglegesen eldöntve. SZILY KÁLMÁN.

NÉPNYELV.

A részegség kifejezései.*

(MNy. VII : 43.)

IV. *Egyszerű és összetett mondatok.*

Ez utolsó csoportban a részegséget kifejező különféle mondatok foglalnak helyet, a puszta mondatok közül azok, melyeknek alanya nem maga a részeg (l. VII : 43 — a bevezetést). Itt is megtartom

* A deczemberi közleménybe értelemzavaró hiba csúszott be: nem „Korlós-bibicz“, hanem „Kotlós-b.“ olvasandó. Részeg *asszony*ról mondják, mint ezeket is: sátoroz, kerüli a sárt.